

Arcadië

Nº. 1

6e jaargang-1 | Prijs € 5,-

ALLES OVER PARTICULIERE HISTORISCHE BUITENPLAATSEN

Een bewogen
geschiedenis

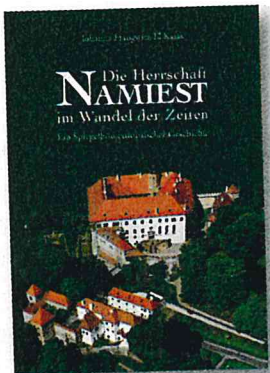
**Bunkers aan
het Zicht
onttrokken**

**ZESTIG TREINEN
PER DAG LANGS
JE VOORDEUR**

HET RENAISSANCE- KASTEEL NAMIEST IN MORAVIË

DOOR: REINILDIS VAN DITZHUYZEN

Een heus arcadië, een waar paradijs, dat was het landgoed Namiest in Moravië (Tsjechië) eeuwenlang voor de eigenaren en bewoners. Maar in 1945 kwam daar een abrupt einde aan: de Heer van Namiest moest met zijn gezin vluchten. In Oostenrijk en Canada bouwde de familie een nieuw bestaan op. Maar het verlangen naar Namiest bleef.

“Mijn vader, Heinrich Graaf Haugwitz, praatte er tot zijn dood nooit over. In de oorlogsjaren 1940-1945 had hij in het grootste geheim slachtoffers van de Nationaal-Socialistische regering in Tsjechoslowakije gesteund en weduwen van terechtgestelde dissidenten geld gegeven,” vertelt de historica Johanna El-Kalak-Haugwitz, dochter van Heinrich Haugwitz en in het familiekasteel geboren. “De Tsjechen bedankten hem na de oorlog niet: mijn vader belandde in een dwangarbeiderskamp. Het kasteel Namiest moest hij opgeven.”

Johanna Haugwitz heeft nu, na vele jaren onderzoek, een prachtige bundel artikelen uitgegeven, die de boeiende en wisselvallige geschiedenis van het landgoed tot leven wekt. Het boek laat zien hoezeer de familie Haugwitz, en andere families voor hen, vanaf de veertiende eeuw een stempel op de geschiedenis van Bohemen en Moravië hebben gedrukt. “Toen wij kasteel Namiest in 1945 verlieten,” zegt zij, “betekende dit een breuk met een eeuwenoude (cultuur)historische ontwikkeling.”

Tegenwoordig is kasteel Namiest voor het publiek geopend. De meubels, schilderijen, kunstwerken en gebruiksvoorwerpen van Johanna's eigen familie zijn er nog. Bovendien zijn kostbaarheden bewaard gebleven van collecties van vroegere eigenaren van het kasteel.

Kostbare boeken, heraldische supralibros, fresco's en gobelins

Een van de eigenaren was de vooraanstaande familie Zierotin, die een belangrijke rol speelde op Namiest. Zij verbouwde van 1565 tot 1578 de oorspronkelijk middeleeuwse, gotische burcht tot het schitterend renaissanceslot, dat tot op de dag van vandaag hoog boven de gelijknamige stad uittoert.

Maar daar bleef het niet bij. De Zierotins leverden ook een flinke bijdrage aan de Tsjechische taal- en godsdienstgeschiedenis. In die zestiende eeuw verzamelden intellectuele aristocraten, zoals de Zierotins, graag bijzondere boeken en drukken. De familie stichtte zelfs een drukkerij in Namiest, die weldra bekend werd door het drukken van de eerste Tsjechische grammatica en de uitgave van de zogenaamde Kralitzer Bijbel (1579-1601). Deze vertaling van het Oude en Nieuwe Testament in het Tsjechisch legde de grondslag voor de ontwikkeling van deze taal, zoals onze eigen Statenbijbel (Dordrecht 1618) dit deed voor het Standaardnederlands.

Een ander juweel uit het Zierotin-tijdperk is een serie Italiaanse uitgaven van werken van Aristoteles met heraldische supralibros (een wapen of monogram op een boek) in goud op perkamenten banden. Ze is afkomstig van de bekende handelsfamilie Fugger.

Later, van 1630 tot 1733, bezat de familie Werdenberg het landgoed. In deze baroktijd hechtte men grote waarde aan uiterlijk vertoon: vorsten en adel pronkten graag met hun kastelen, inrichting, kleren, juwelen, zilver en zo meer. Met deze tastbare expressies van status en macht wilden ze imponeren en verblinden. ‘Laat zien wie je bent!’ was de gedachte. Daarom werden paleizen en kastelen veelvuldig vergroot, verbouwd en met kostbaarheden ingericht. Zo ook kasteel Namiest: de familie liet onder meer de muren en het plafond van de Sala Terrena (nu Slotbibliotheek) van fresco's voorzien door de toen populaire kunstenaar Carpofofo Tencalla.

Tegenwoordig komen bezoekers van het kasteel soms speciaal voor deze bijzondere fresco's. Of ze komen voor de omvangrijke en waardevolle collectie gobelins, die vooral uit de zeventiende en achttiende eeuw stamt.

Namiest 1752-1945: politiek en muziek

Hier dus, in dit prachtig ingerichte slot werd gravin Johanna Haugwitz in 1943 geboren. Haar familie woonde er toen al bijna driehonderd jaar, want het was in 1752 dat Friedrich Wilhelm Graaf Haugwitz, 1702-1765, de Herrschaft Namiest voor vierhonderdduizend gulden had gekocht. Met vijftig dorpen, twee

steden en ongeveer 9000 inwoners was het landgoed een van de grootste en mooiste van Moravië. Maar Haugwitz was niet alleen een landadelman, hij ontwikkelde zich tot een toonaangevend politicus. Voor keizerin Maria Theresia was hij als opperkanselier een belangrijk raadsman, pijler van de Monarchia Austriaca.

Een van zijn opvolgers, Heinrich Wilhelm Haugwitz (1770-1842), werd op een andere manier beroemd: als fanatieke muziekliefhebber en belangrijk mecenas. Hij bewerkte opera's en oratoria (Gluck, Mozart, Salieri, Händel) en liet deze op Namiest uitvoeren. Daartoe had hij in 1794 een eigen orkest opgericht met 31 leden; bovendien had hij een zangkoor met 24 leden en 9 solisten.

Met het organiseren van concerten en het ondersteunen van musici was Haugwitz de opvolger van Godfried van Swieten, zoon van de uit Leiden afkomstige Gerard van Swieten, de lijfarts van keizerin Maria Theresia. Baron van Swieten, net zo'n hartstochtelijke liefhebber van muziek als graaf Haugwitz had in Wenen de Gesellschaft der associierten Kavaliers opgericht. Deze organiseerde concerten met (toen veelal onbekende) eigentijdse en klassieke composities. Ook ondersteunde Van Swieten Mozart, door uitvoeringen van zijn muziek te organiseren. In de beroemde film Amadeus speelt Godfried van Swieten dan ook een belangrijke rol. De Haugwitz en Van Swieten hebben elkaar ongetwijfeld gekend en elkaar mogelijk beïnvloed casu quo gestimuleerd. Ze vertoefden immers allen aan het keizerlijke hof te Wenen en werden door Maria Theresia hogelijk gewaardeerd. Zowel Haugwitz als Van Swieten (vader) zijn als haar vooraanstaande dienaren meer dan levensgroot gebeeldhouwd te zien op het imposante Maria-Theresia-standbeeld (tussen het Weense Kunsthistorische en Naturhistorische Museum).

1945 Vlucht uit Namiest

Johanna Haugwitz' vader Heinrich (1901-1966) zwaaide sinds 1927 als Heer van Namiest de scepter over het landgoed. In april 1945 kwam hier een einde aan. Het gevreesde Rode Leger kwam zo gevaarlijk dichtbij, dat de familie Haugwitz na weken van spanning en onzekerheid het verschrikkelijke besluit moest nemen: Namiest verlaten. Via Beieren vluchtte zij naar Oostenrijk.

Als jongste van het gezin maakte Johanna de dramatische dagen in april 1945 niet bewust mee: "Ik was nauwelijks twee jaar oud. Maar ik ben wel degelijk opgegroeid met het onmetelijke verdriet van mijn ouders om het smartelijke verlies van hun zo geliefde thuis. Met name mijn vader had het daar ongelooflijk moeilijk mee."

Na de oorlog wilde Heinrich Haugwitz terug naar zijn geboorteland en zijn kasteel. Daartoe vroeg hij aan de Tsjechoslowaakse autoriteiten om een 'Verklaring van goed gedrag tijdens de oorlog'. Geheel onterecht werd hij echter door de communistische veiligheidsdiensten omschreven als '... gehaat door de Tsjechen, fanatiek overtuigd van de Duitse overwinning'. Zijn verzoek werd niet ingewilligd: Haugwitz werd tot foute Nationalsozialist bestempeld. Vervolgens werd zijn gehele bezit overeenkomstig de zogenaamde Benes-Decreten in beslag genomen. De Tsjechische president Edvard Benes zou kasteel Namiest als zomerresidentie gaan gebruiken.

Pas vele, vele jaren later, na 1989, kwam dochter Johanna erachter dat in een Praags archief stukken over haar vader bewaard waren. Een bekende Tsjechische historica onderzocht deze en publiceerde erover. Wat bleek? Graaf Haugwitz had in de oorlog in het grootste geheim geldelijke en materiële steun verleend aan Tsjechische families die door de nazi's waren vervolgd.

In 2005 nam de Tsjechische regering een belangrijk besluit: men sprak waardering uit voor de trouw van Duitstalige nazi-tegenstanders, zoals Graaf Haugwitz, en verontschuldigde zich bij hen voor de langdurige verachting en vernedering door de overheid. Voor wetenschappelijk onderzoek en nadere studie werd zelfs geld beschikbaar gesteld.

Zo werd het ontstaan van het door gravin Haugwitz samengestelde boek voor haar een onverwacht geschenk, waarbij zij eerst geleidelijk ontdekte hoe breed en verrassend gelaagd de geschiedenis van het familielandgoed Namiest is.

Terugkeer van het muziekleven op Namiest

Sinds de Fluwelen Revolutie van 1989 komt de familie Haugwitz veel en graag terug op Namiest. Samen met haar oom organiseerde Johanna al in 1991 een concert in de Slotbibliotheek – net als haar verre voorvader. En dat is ze blijven doen. Inmiddels zijn de Namiester muziekuitvoeringen een geliefde traditie geworden. Zowel Tsjechische als Oostenrijkse, Duitse en Franse muziekensembles treden er op. De concertgasten komen overal vandaan – velen uit Oostenrijk: Wenen ligt slechts 90 kilometer verwijderd. Ook leden van de vroegere Duits-Tsjechische adelsfamilies zijn er graag bij, net als vroeger.

De voorbeeldige samenwerking tussen de familie Haugwitz en de kasteelbeheerder, de Tsjechische overheid, de stad Namiest, Tsjechische wetenschappers en zo meer, duurt nu al 23 jaar en is uniek te noemen. Emotioneel was in 2012 de bijzetting in het familiemausoleum van Johanna's ouders, die helaas voor de Wende van 1989 ver van hun geliefde Namiest gestorven zijn. "Zij hebben hier hun rust gevonden," aldus hun dochter.

Haugwitz' boek werd onder zeer grote belangstelling gepresenteerd in – waar anders? – de Slotbibliotheek van Namiest, met prachtige operamuziek van Monteverdi. Het werd een ontroerende bijeenkomst: Niet-Duitstalige en veel na 1945 verdreven (en inmiddels soms teruggekeerde) Duitstalige Tsjechen zaten broederlijk naast elkaar. Haugwitz' mooie, interessante, goed gedocumenteerde en rijkelijk geïllustreerde boekwerk is zo in zekere zin ook een document van verzoening geworden. De ziel van Namiest is bewaard gebleven.

JOHANNA EL KALAK HAUGWITZ (HRSG.):
DIE HERRSCHAFT NAMIEST IM WANDEL
DER ZEITEN. EIN SPIEGELBILD EUROPÄISCHER
GESCHICHTE, TELTSCH 2013,
€ 35,- (OOK IN HET TSJECHISCH VER-
KRIJGBAAR), 234 BLZ., GEÏLLUSTREERD,
UITGEBREID REGISTER, STAMBOMEN.
FOTO'S ZIJN AFKOMSTIG UIT HET BOEK

